

VZNIK NÁRODNÍHO PROGRAMU ENVIRONMENTÁLNÍHO ZNAČENÍ

PAVEL RŮŽIČKA

DEVELOPMENT OF NATIONAL ECO-LABELING PROGRAMME

ABSTRAKT

Národný program Environmentálneho označovania (ako program pre environmentálne označovanie typu I), funguje v Českej republike od roku 1995. Založený na požiadavkách a záujme výrobcov, Ministerstvo životného prostredia začalo tvorbu Národného programu environmentálneho označovania, ktoré sa týka všetkých troch existujúcich typov environmentálneho označovania a stanovilo jeho organizačnú štruktúru a pravidlá pre tvorbu, overovanie a registráciu environmentálnych značiek a vyhlásení. Ministerstvo sa teraz chystá oficiálne zverejniť pravidlá Národného programu.

Keľúčové slová: Eko-labeling, produkt

ABSTACT

The National Eco-labelling Programme (as a programme for the type I environmental labelling) has been operated in the Czech Republic since 1995. Based on requirements and interest of producers, the Ministry of Environment has initiated an origin of the National Programme for Environmental Labelling that covers all three existing types of environmental labelling setting out its organizational structure and rules for creation, verification and registration of environmental labels, claims and declarations. The Ministry is now about to officially publish the Rules of the National Programme.

Key words: Eco-labeling, product

Úvod

Environmentální značení zaujímá významné místo mezi dobrovolnými nástroji politiky životního prostředí. S tím, jak postupně roste význam sledování a řízení environmentálních aspektů jednotlivých produktů (výrobků a služeb) a hodnocení jejich environmentálních dopadů v rámci celého životního cyklu, zvyšuje se také význam environmentálního značení jakožto důležitého informačního nástroje.

Typy environmentálního značení

Pro odlišení produktů, které jsou při výrobě a jejich následném používání šetrnější k životnímu prostředí než produkty běžné, srovnatelné a zaměnitelné, byly ve světě zavedeny tři základní typy environmentálního značení (popsané a standardizované v ISO normách řady 14020):

- **Typ I (ISO 14024)** – produkty splňující předem stanovené environmentální požadavky v rámci definované produktové kategorie, které jsou nezávisle ověřeny třetí stranou (ekologicky šetrné produkty).

- Typ II (ISO 14021) – environmentální tvrzení o produktu (např. biologicky degradovatelný, recyklovatelný) vydané výrobcem bez certifikace třetí, nezávislou stranou. Toto vlastní environmentální tvrzení musí být veřejně ověřitelné (ověření tzv. druhou stranou) na základě informací dobrovolně zpřístupněných vyhlášovatelem. Podpora správnosti tvrzení ověřením třetí stranou však není vyloučena.
- Typ III (ISO 14025) – kvantifikované environmentální informace zahrnující celý životní cyklus produktu („od kolébky do hrobu“) určené ke srovnání produktů shodných funkčních vlastností a nezávisle ověřené třetí stranou.

Nejznámějším typem environmentálního značení je I. typ značení, tzv. ekoznačení (ecolabelling), který byl jako první zaveden v Německu již v roce 1978 (značka „Modrý anděl“). V roce 1992 vznikla ekoznačka Evropská unie The Flower („Květina“), v České republice bylo ekoznačení zahájeno v roce 1994, a to na základě vládou schváleného „Národního program označování výrobků ochrannou známkou Ekologicky šetrný výrobek“ (Národní program EŠV). Správcem a garantem Národního programu je Ministerstvo životního prostředí, výkonným orgánem Agentura pro ekologicky šetrné výrobky (součást CENIA, České informační agentury životního prostředí).

Hlavním smyslem systému ekoznačení je zvýšit využití výrobků, u kterých bylo prokázáno a odborně ověřeno, že jejichž vliv na životní prostředí je minimalizován, a tím řízeně přispívat k ochraně životního prostředí. Je určen převážně pro výrobky spotřebního charakteru.

Základní cíle systému ekoznačení jsou:

- dát spotřebiteli státní garanci, že u označeného výrobku jsou minimalizovány vlivy na životní prostředí;
- poskytnout spotřebiteli správnou orientaci v nabídce téměř rovnocenného zboží a mezi různými značkami;
- pomoci zvýšit odbyt výrobků s ekoznačkou, usměrnit spotřebitelskou poptávku.

Vzhledem k tomu, že daný systém nemůže postihnout všechny výrobky a jejich výrobce, byly vyvinuty ještě další dva typy značení.

Jedním z nich je environmentální značení II. typu neboli vlastní environmentální tvrzení, které je definováno jako „prohlášení, značka nebo obrazec poukazující na environmentální aspekt výrobku, součástky nebo obalu.“

Účelem vzniku tohoto typu značení bylo zvýšení důvěryhodnosti reklamně zaměřených environmentálních tvrzení (tj. prohlášení, značek nebo obrazců), a to stanovením jasných zásad pro jejich tvorbu a následné jejich zveřejňování. (Norma ISO 14 021 určuje požadavky pro vlastní vyhlášení environmentálního tvrzení, popisuje celkovou vyhodnocovací a ověřovací metodiku a také ověřovací metody pro vybraná tvrzení.)

Jako další informační nástroj, který podnik může zcela volně a samostatně používat k propagaci svých produktů, bylo vyvinuto environmentální značení typu III, tzv. environmentální prohlášení o produktu (EPD), Environmental Product Declaration To poskytuje kvantitativní informace o vlivu daného produktu na životní prostředí, a to v celém jeho životním cyklu - tzn. od těžby surovin až po jeho odstranění či recyklaci. Základem je tedy uplatnění metody hodnocení životního cyklu (LCA).

Obdobně jako u I. typu environmentálního značení, musí i v případě EPD existovat předem vymezené produktové kategorie a pro každou z nich tzv. pravidla produktové kategorie (PCR - Product Category

Rules). V nich jsou stanoveny údaje, které musí být uvedeny v environmentálním prohlášení o produktu, způsob jejich shromažďování, výpočtové postupy a metody apod.

Vznik Národního programu environmentálního značení

V České republice je od roku 1995 realizován program environmentálního značení typu I (tj. ekoznačení), a to formou Národního programu označování ekologicky šetrných výrobků a služeb. (Paralelně funguje v ČR také program ekoznačení EU – The Flower.)

Oba programy však s sebou nesou některá omezení. Především: ekoznačka může být udělena jen takovému produktu, pro který existuje definovaná produktová kategorie a příslušná kritéria. Kategorii existuje v současné době v České republice 52, tzn. že pokrývají pouze malý výsek z celkového množství výrobků a služeb na trhu. Také proto jsou výrobci nabádáni, aby – v případě zájmu – předkládali návrhy na vytvoření nových kategorií.

K tomu v praxi Národního programu EŠV často docházelo, avšak z různých dalších důvodů nebylo možné danou kategorii do programu začlenit. Např. se jednalo o monopolní či silně dominantní produkt (což Národní program neumožňuje) nebo byl předložen návrh na vytvoření kategorie pro produkt spíše průmyslového charakteru, zatímco primárním zaměřením programů ekoznačení je orientace na zboží spotřební. Výrobci těchto produktů byli v takových případech odkazováni na existenci II. a III. typu značení, tj. na možnost vytvořit vlastní environmentální tvrzení nebo environmentální prohlášení o produktu (EPD).

Uvedená situace vyvolala potřebu zabývat se podporou dalších typů environmentálního značení ze strany státní správy. Ministerstvo životního prostředí proto iniciovalo vznik tzv. Národního programu environmentálního značení (NPEZ) jako zastřešujícího programu pro všechny tři existující typy značení. Na počátku roku 2007 vláda ČR projednala příslušný návrh a 11. dubna schválila Návrh Pravidel NPEZ. Jejich podrobná verze byla poté v srpnu vydána Ministerstvem životního prostředí jako gestorem programu (Věstník MŽP č. 8/2007).

Pravidla Národního programu environmentálního značení

Pravidla NPEZ obsahují především:

- základní informace o environmentálním značení a NPEZ (typy značení, cíle programu a jeho zásady, definiční část),
- podrobný postup pro tvorbu environmentálních tvrzení a prohlášení (obsah, ověřování, přezkoumávání),
- proces ověřování a registrace environmentálních tvrzení a prohlášení,
- podrobný postup pro tvorbu pravidel produktových kategorií (obsah, schvalování, přezkoumávání, zapojení zainteresovaných stran),
- možnosti a podmínky používání log a značek,
- postavení, pravomoci a úkoly jednotlivých zúčastněných subjektů a orgánů,
- způsob propagace programu,
- spolupráci NPEZ s mezinárodními organizacemi.

Gesci nad Národním programem environmentálního značení má Ministerstvo životního prostředí, které funguje jako národní odpovědný orgán programu zodpovědný za jeho rozvoj, propagaci a spolupráci se zahraničím. Výkonným orgánem programu je Agentura NPEZ (vznikla rozšířením

stávající Agentury pro ekologicky šetrné výrobky), která provádí registraci vlastních environmentálních tvrzení a environmentálních prohlášení o produktu a spravuje příslušné databáze. Jako odborný poradní orgán ministra životního prostředí byla definována Rada NPEZ, jejíž činnost je součástí aktivit Rady pro dobrovolné nástroje.

Národní program dále zavádí roli tzv. **oborových provozovatelů**, což jsou subjekty zodpovědné za fungování a rozvoj podprogramu pro III. typ environmentálního značení ve stanoveném oboru či oborech. K výkonu této činnosti budou oboroví provozovatelé pověřováni ze strany MŽP a mezi jejich hlavní úkoly bude patřit posuzování žádostí o registraci jednotlivých prohlášení a vývoj pravidel produktových kategorií pro produktové kategorie z daného oboru.

Jelikož environmentální prohlášení o produktu komunikované směrem ke spotřebitelům musí být povinně ověřeno třetí nezávislou stranou, zaujímají významnou roli v NPEZ také nezávislí ověřovatelé a Český institut pro akreditaci, **o.p.s.**, který provádí akreditaci ověřovatelů a dohled nad nimi.

Vznikem Národního programu environmentálního značení není nijak dotčeno fungování Národního programu EŠV, neboť ten byl do NPEZ přejet ve stávající podobě bez jakýchkoliv dodatečných změn.

Zásady pro zveřejnění a registraci vlastního environmentálního tvrzení

- Před vyhlášením (zveřejněním) vlastního environmentálního tvrzení musí vyhlášovatel provést příslušná vyhodnocující měření tak, aby bylo dosaženo spolehlivých a opakovatelných výsledků nezbytných k ověření tvrzení. Vyhodnocení musí být plně zdokumentováno a tato dokumentace, jakož i další informace nezbytné pro ověření tvrzení musí být na vyžádání poskytnuty veřejnosti nebo být k dispozici u vyhlášovatele k nahlédnutí. (Vlastní environmentální tvrzení je považováno za ověřitelné, jestliže takové ověření může být učiněno bez přístupu k důvěrným obchodním informacím.)
- Jestliže chce být organizace, vyhlášující vlastní environmentální tvrzení, zapsána do veřejné databáze vlastních environmentálních tvrzení, požádá o to písemně Agenturu. Žádost musí kromě vzoru vlastního environmentálního tvrzení obsahovat výsledky vyhodnocujících měření a další informace nezbytné pro ověření tohoto tvrzení.
- Agentura posoudí úplnost předložených dokumentů a požádá o stanovisko Radu. Na základě doporučujícího stanoviska Rady Agentura organizaci (resp. její vlastní environmentální tvrzení) zapíše do databáze vlastních environmentálních tvrzení zveřejněné na internetových stránkách Agentury.
- V případě zájmu vyhlášovatele mu Rada své stanovisko s doporučením na používání vlastního environmentálního tvrzení písemně zašle.
- U produktů, pro něž byla Technickou směrnicí MŽP vyhlášena kritéria v rámci Národního programu EŠV, nesmí platnost registrace překročit 1 rok. Pokud v průběhu platnosti registrace bude vydána Technická směrnice vztahující se k produktu, jehož vlastní environmentální tvrzení je registrováno, je Agentura oprávněna přezkoumat a případně zkrátit dobu platnosti registrace tohoto vlastního environmentálního tvrzení.

Zásady pro ověření, zveřejnění a registraci environmentálního prohlášení o produktu

- Organizace, která vytvoří environmentální prohlášení o produktu, musí zajistit nezávislé ověření údajů v něm obsažených, a to buď interně, nebo externě. To může, ale nikoliv nezbytně, znamenat

ověření třetí stranou. (Jestliže má být environmentální prohlášení o produktu použito v komunikaci mezi organizací a spotřebitelem, musí být ověření provedeno třetí stranou - nezávislým akreditovaným ověřovatelem.)

- Platnost ověření musí být stanovena v prohlášení, přičemž nesmí překročit dobu 3 let. Po uplynutí doby platnosti ověření musí být environmentální prohlášení o produktu podrobena přezkoumání.
- Ověřené a nezávislým akreditovaným ověřovatelem schválené environmentální prohlášení o produktu zašle organizace příslušnému oborovému provozovateli, který ověří úplnost, správnost a dostatečnost předložených dokumentů.
- Oborový provozovatel postoupí environmentální prohlášení o produktu Agentuře společně se stanoviskem k jeho registraci u Mezinárodního odpovědného orgánu a zařazení do národní databáze EPD.
- Agentura zabezpečí mezinárodní registraci prohlášení u Mezinárodního odpovědného orgánu, včetně přidělení mezinárodního registračního čísla a zaregistruje prohlášení v národní databázi EPD. Platnost registrace prohlášení v příslušné databázi je omezena platností jeho ověření.
- Oborový provozovatel, Agentura a Mezinárodní odpovědný orgán zveřejní environmentální prohlášení o produktu nebo odkaz na něj na svých internetových stránkách. (Environmentální prohlášení o produktu nesmí být zveřejněno, používáno a nelze na něj odkazovat dříve, než bude registrace schválena a oficiálně oznámena.)
- Zveřejnění environmentálního prohlášení o produktu na internetových stránkách oborového provozovatele a Agentury, stejně tak jako zveřejnění na internetových stránkách či v materiálech organizace, je považováno za komunikaci mezi organizací a spotřebitelem.
- Environmentální prohlášení o produktu určené pro komunikaci mezi organizací a spotřebitelem musí být spotřebiteli dostupné na nákupním místě.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] Národní program označování ekologicky šetrných výrobků a služeb. - Usnesení vlády č. 159/1993 a č. 720/2000.
- [2] Národní program environmentálního značení. - Usnesení vlády č. 26/2007 a č. 356/2007.

ADRESA AUTORA

Pavel Růžička, Ministerstvo životního prostředí ČR, oddělení dobrovolných nástrojů, Vršovická 65, 100 10 Praha 10, Česká republika, e-mail: >Pavel.Ruzicka@mzp.cz<

RECENZENT

prof. Ing. Vladimír Zapletal, PhD., Univerzita Komenského, Fakulta manažmentu, Bratislava, Slovenská republika